

STATISTIKANÕUKOGU KOOSOLEKU PROTOKOLL

Tallinn

20.01.2022, nr 10-1/22/006sn

Algus kell 9.15, lõpp kell 11.40

Juhatas Urmet Lee

Protokollis Kaisa Käbal

Võtsid osa Eveli Naaris (Marko Gorbani asendaja), Sven Kirsipuu, Veiko Tali, Allan Puur, Üllar Jaaksoo, Ott Velsberg

Puudusid Pille Lehis, Hede Sinisaar, Marko Udras, Kätlin Weinzierl

Kutsutud:

Riigikantselei strateegiadirektori asetäitja Dmitri Burnašev

Rahandusministeeriumi riigihalduse ja avaliku teenistuse osakonna juhataja Ülle Harak

Tervise Arengu Instituudi arendusjuht Pille Kink

Statistikaameti peadirektori asetäitja Kaie Koskaru-Nelk

Statistikaameti kvaliteedijuht Kristi Lebin

Statistikaameti rahva ja eluruumide loenduse projektijuht Liina Osila

PÄEVAKORD

1. Eesti statistikasüsteemi eksperthindamise tegevuskava
2. Ülevaade rahva ja eluruumide loenduse praegusest seisust
3. Kokkuvõtte statistikaameti 2021. aasta tööst ja eesmärkide täitmisest

1. Eesti statistikasüsteemi eksperthindamise tegevuskava

Eurostati ekspertkomisjon tegi 19 parendusettepanekut, mis jagunevad kolme gruppi. Esimene grupp on kogu institutsionaalse keskkonna parendamine, sh kogu statistikasüsteemi iseseisvus ja sõltumatus. Esimese grupi ettepanekud on suuresti sellised, mida statistikaamet ei saa ise ellu viia, kuid meil on võimalus ettepanekuid teha. Parendustegevused on grupeeritud soovitude järgi: kokku on pandud sarnaste parendustegevustega soovitused. Tegevuskavasse on võimalus lisada tegevusi, mida teeb mõni teine institutsioon, eelkõige ministeerium või valitsus. Tegevuskava hakatakse Eurostatis üle vaatama iga aasta. Eksperthindamise tegevuskava ja statistikaameti uus arengukava ei ole sünkroonis, seega oleme mõned tegevused, mis on juba meie selle aasta tegevuskavas, eksperthindamise tegevuskavasse konkreetsete tegevustena kirja pannud. Tegevuskavasse peab esialgsed tähtajad märkima kuni aastani 2027, kuid neid saab igal aastal täpsustada.

Kaks esimest soovitust käsitlevad statistikaameti rahalist seisut ja parendustegevusena pakub statistikaamet välja luua jätkusuutlik rahastusmudel ning esitada see ettepanekuna statistikanõukogule ja rahandusministeeriumile. Lisaks teeme muudatused kulumudel, et suurendada läbipaistvust.

Kolmandas ja neljandas ettepanekus, mis keskenduvad peamiselt statistikanõukogu rollile ja ülesannetele, toodi välja, et statistikanõukogul on liiga vähe võimu statistikasüsteemi mõjutamiseks. Nõukogu roll programmi koostamisel on tagasihoidlik. Ettepanek on sõltumatust ja otsustusõigust suurendada. Kuigi statistikaamet ja Eesti Pank panevad oma programmi kokku iseseisvalt, siis riikliku statistika programmi kinnitab rahandusministeeriumi ettepanekul valitsus ja see ei näi sõltumatu. Tegevusjuhise järgi peab statistikaprogrammi kokkupanek olema sõltumatu. Ettepanek on tellida nii õiguslik kui ka tegevusanalüüs, mis muu hulgas hindaks statistikanõukogu rolli ja ülesannete vastavust Euroopa Liidu (EL) statistikasüsteemi tegevusjuhisele, ning vajaduse korral esitab statistikaamet ettepanekud riikliku statistika seaduse muutmiseks. Ekspertgrupp tegi ettepaneku, et riikliku statistika programmi kinnitaja võiks olla statistikanõukogu.

Viies ettepanek puudutab statistikaameti kuuluvust rahandusministeeriumi haldusalasse ja ameti sõltumatust. See punkt läheb kokku ka eelmistega, mille tarbeks tellitakse analüüs, et hinnata sõltumatuse vastavust EL-i statistikasüsteemi tegevusjuhisele ning seda, kas ameti uute ülesannete täitmine on Eesti seadustes piisavalt reguleeritud. See ettepanek tehti, sest statistikaametil on seaduse järgi andmehalduse koordineerimise roll, kuid tegelikult hoovad meil puuduvad, sest andmehaldus on jagatud kahe organisatsiooni vahel. Oluline fookus on *whole-of-government data governance*, mis on alles välja kujunemas. Andmehalduse tegevuskava on olemas ja koosneb kolmest komponendist: andmehaldus, avaandmed ja andmeteaduse oivakeskuse loomine. Vaja on lisada konkreetseid tegevused.

Kuues ettepanek puudutab tervisestatistika lisamist riikliku statistika programmi. 2015. aastal tehti sama ettepanek ja seda prooviti ka lahendada, kuid eelnõude väljatöötamisest kaugemale ei jõutud. Palju eeltööd on juba tehtud ja nüüd peaksime hakkama sellega uuesti tegelema. Tervise Arengu Instituudi esindaja Pille Kink nõustub. See teema tuleb ka statistikanõukogus eraldi arutlusele võtta.

Teise grupi soovitusel puudutavad suuresti andmehaldust, administratiivandmeid, uusi andmeallikaid ja nende kasutamist. Ettepanekud 7–9 keskenduvad administratiivandmete paremale kasutamisele ja andmekogude kvaliteedi ühtsete andmekirjelduste saavutamisele. Digiriigi reformi „Andmehalduse ja avaandmete oivakeskuse loomine ja väljaarendamine“ ellu viimise tegevused katavad need soovitusel. Ka statistikaameti strateegiline tegevuskava keskendub administratiivandmete töötlemise suutlikkuse suurendamisele.

Kümnes ettepanek tulenes konkreetsetest näidetest, mis puudutasid mobiiliandmete kasutamist riikliku statistika tegemisel ja krediidasutuse andmete kasutamist. Takistused tekkisid rahvaloenduse ja liikuvusanalüüsi juures. Eriseadused takistavad andmete saamist statistika tegemiseks. Võimalus on oodata Euroopa Komisjoni tegevusi, praegu on vastu võetud andmehalduse strateegia ja töötatakse välja andmemäärust. Sealt võivad tulla riikidele otse kohalduvad ja kaudsed nõuded.

Ettepanekud 11 ja 19 soovivad jätkata eksperimentaalstatistika lahenduste kasutamist ka riikliku statistika tegemisel. Olemas on plaan kaasata ameti iga-aastase tegevuskava koostamisel eksperimentaalstatistika eksperte ja eelistada neid projekte, kus saab luua huvitavaid lahendusi, millel on seos ka põhistatistika arendusega.

Kolmas grupp soovitusi on seotud koostöö tugevdamisega eri huvirühmade ja tarbijatega. Plaanis on luua keskkond, kus jagada eri huvirühmadega häid praktikaid ja statistika planeerimise teavet. Juba on loodud riikliku statistika töörühm, mille tegevus hakkab olema regulaarne. Töörühma on kaasatud ministeeriumite esindajad ja teadusnõunikud.

Kolmeteistkümnes ettepanek on seotud teadlaste keskkonna parendamisega, sama ettepanek tehti ka 2015. Kindlasti on see üks tulevase arengukava osa. Eesmärk on parandada juurdepääsu nii korralduslikult kui ka tehniliselt. Teadlaste keskkonna arenduse eelanalüüs ja teenusedisaini projekt on ellu viidud.

Neljateistkümnes ettepanek puudutab 2020. aastal välja töötatud kaheksat teenust ja nende paremat rakendamist. Plaanis on luua teenuste hinnakiri ja toimemudel, et eri tarbijate vajadusi paremini rahuldada.

Seitsmeteistkümnes ettepanek puudutab ametisiseseid protsesse ja toodete kvaliteedi parandamise jätkamist. Hindamisprotsessi on juurutatud, plaan on sellel aastal teha hindamisaudit, rakendada hindamise põhimõtteid ning tagada hindamise regulaarsus. Plaanis on kaasata nii hindamisse kui ka edasisse metoodika arendamisse teadlasi ja eksperte.

Kaheksateistkümnes ettepanek puudutab andmetöötluse ja -kogumise tehnoloogilist lahendust ning automatiseerimist. Töös on andmekogumise teenuse uuendamine. Plaanis on rakendada andmeteadust. Planeeritud on töötlusrakenduse arendus, et ressursse nõudvaid tegevusi automatiseerida.

Arutelu

Arutelu käigus selgitati statistikaameti toimemudeli loomisega seotud asjaolusid ning rahastusmudelit. Toimemudel on midagi sellist, nagu on praegu näiteks ministeeriumitel riigi tugiteenuste keskuse teenuste kirjeldus, millega on ära jagatud ministeeriumitevahelised kohustused ja vastutus. Toimemudeliga on võimalik riikliku statistika programmi ja tellimustööde vahetada selgemalt piiritleda.

Statistikanõukogu tegi ettepaneku kaaluda õigusliku ja sisulise analüüsi tellimist koostöös ministeeriumiga, et analüüsi järeldused võimaldaksid muudatusi ellu viia. Huvirühmade seas uuringu tegemine võib aidata kaasa ka lisarahastuse saamisele.

OTSUSTATI:

1.1. Võtta info teadmiseks.

2. Ülevaade rahva ja eluruumide loenduse praegusest seisust

Liina Osila andis ülevaate rahva ja eluruumide loenduse seisust (lisa 2). Praegu tehakse sisulisi tegevusi, et saaks andmed kokku panna. Veebiküsitlus on avatud 22.01 õhtuni. Täna on e-küsitlusele vastanud 377 000 vähemalt 15-aastast inimest ja loendatud on ligi 517 000 inimest ehk 38–39% elanikest. Veebis on pooleli jäetud 36 463 ankeeti. Valimiaadressidele saadeti loendamiskohustuse kohta paberikiri ja ülejäänud elanikud said kutse e-kirjaga. Viimased meeldetuletused valimiaadressidele saadetakse 21.01. Klienditoes on kokku olnud üle 8000 pöördumise, mida on vähem, kui arvasime tulevat.

Veebiküsitluse suurem probleem on seotud vaegnägijatega, kes ei saanud veebiküsimustikku täita. Kahjuks statistikaameti algne, koostöös vaegnägijatega väljatöötatud lahendus ei toimunud ning täna on tehtud otsus koguda vaegnägijate andmed telefoniküsitlusega.

CAPI (telefoni- ja vahetu küsitlus) küsitlus algab 1. veebruaril. Kokku on värvatud 185 küsitajat, praegu toimuvad neile koolitused. Esimesed kaks nädalat toimub telefoniküsitlus, kolmandast nädalast hakatakse viima teatise. Kodukülastuste teemal tehakse uued otsused alates 07.02. Küsimustikuga rahulolu mõõtsime ühe küsimusega: „Kas soovitaksid seda kellelegi?“. Vastuseid tuli kokku 17 019 ja keskmine skoor kümnepunktlikal skaalal oli 8,8.

Arutelu

Arutelu käigus pakuti ideid, kuidas vene keelt kõnelevaid kliente edaspidi paremini kaasata.

Soovitati kaaluda kõneisikute kasutamist venekeelses meedias. Kindlasti peab sellise kaasamise korral hoidma poliitika ja statistika tegemise lahus.

Selgitati, et e-küsitlusele vastanute ja loendatud inimeste arvu vahe tuleneb sellest, et küsitluses loendatakse kõik leibkonnaliikmed.

Toodi välja ka 2011. aasta loenduse viimase päeva kõrget vastamismäära ning uuriti, milliseid tegevusi on plaanis sel korral viimastel veebiküsitluse päevadel teha. Kavas on ministeeriumidega koostöös sotsiaalmeedias võimendada loenduse kommunikatsiooni. Samuti avaldatakse vahetulemuste pressiteade ning maakonnad kajastavad loenduse seisuga piirkonniti.

Arutati ka loenduse andmete töötlemist ja konfidentsiaalsusreegleid. Konfidentsiaalsusmeetodite kohta saab statistikanõukogu eraldi andmed. Valim tagab usaldusväärse tulemuse nii kogu Eesti kui ka kohalike omavalitsuste tasandil. Kui vastamismäär jääb kohalike omavalitsuste tasemel planeeritust madalamaks, siis võib juhtuda, et osa tunnuste kohta ei saa andmeid avaldada, sest veamäär on kõrgem. Kogu Eesti kohta saab avaldada kõik tunnused. Tulemuste avaldamisel lähevad arvesse kõik saadud vastused, andmed kaalutakse ja töödeldakse.

OTSUSTATI:

2.1 Võtta info teadmiseks.

3. Kokkuvõtte statistikaameti 2021. aasta tööst ja eesmärkide täitmisest

Urmet Lee tutvustas 2021. aasta tegevuskava olulisimaid saavutusi ja mõõdikuid (lisa 3). Eesmärk oli vähendada põhistatistika haldamisele kuluvate tundide arvu, aga 2021. aasta tundide arvu baastase hoopis suurenes, sest võtsime Eesti Pangalt üle väliskaubanduse teenuste statistika ja sellega tuli meile tunde juurde. Kui ülevõetud statistikavaldkonda ei oleks olnud, siis oleksime nulli jäänud, vähendamise eesmärki ei oleks täitnud. See, kuidas halduskoormust tulevikus pildil hoida, on meil väga põhjaliku vaatluse all – mis on õige mõõdik ja kus on see, mida meie päriselt teha saame. Veiko Tali tõi välja, et kui väliskaubanduse teenuste statistika oli varem olemas ja selle tegemine tõsteti ümber, siis ei tähenda see, et halduskoormus oleks kasvanud, vaid see on lihtsalt teises kohas. Statistikaametil oli enne teenuse ülevõtmist baastundide arv, millele lisandusid väliskaubanduse teenuste statistika tegemise tunnid. Tundide arvu baastase tuleb teha aastate vahel võrreldavaks. Urmet Lee ettepanek on esitada halduskoormust nii, et väliskaubanduse teenuste statistikatöö tunnid tuuakse eraldi välja ja korrigeeritakse baastaset.

Urmet Lee tutvustas personalimõõdikuid ja töötajate rahulolu uuringu tulemusi. Nii kogu- kui ka vabatahtlik voolavus on kasvanud ja see annab peagi märkimisväärselt tunda avaldamiskalendri kõrvalekalletes, sest nii mõnegi meetodilise töö viibimise põhjus on see, et pole inimest, kes seda tööd teeks. Vaatame personalivajadust üle nii, et otsime kohti, kus saaksime sisulist tööd ümber korraldades vähendada täistööajale taandatud töötundide arvu ja saada sealt ressursi, et võtmetöötajatele suuremat palka maksta. Soovitus- ja motivatsiooniindeksid on langenud.

Arutelu

Arutelu käigus selgitati voolavust. Suuri koondamisi 2021. aastal ei olnud, koondati üksikud ametikohad. Rahva ja eluruumide loenduse ajaks on tööle võetud ka tähtajalisi töötajaid ja põhikohaga töötajaid ning neile makstakse palka REGRELi eelarvest. Statistikaamet peab leidma rahastuse, et häid spetsialiste põhistatistika tegemisse rakendada.

Täpsustati, et meediakajastuste arv hõlmab ka rahvaloenduse kajastusi. Põhistatistika halduskoormuse tunnid arvutatakse küsimustike lõpus andmeesitajate kirjalikult tunnetusliku vastamisele kulunud aja põhjal. Nõukogu tundis huvi, miks ei ole mõõdikut, mis näitaks

registripõhise statistika osatähtsust kogu statistikas. Urmet Lee selgitas, et standardiseeritud statistika tootmisliinile viidud väljundnäitajate arv näitab tegelikult statistika tegemist standardiseeritud kujul, mis on üks eeldusi administratiivallikatele üleminekul. Eurostati eksperthindamisel tehti riikliku statistika tegemise viisidest ühekordne analüüs, millest selgus, 30% statistikatöödest tehakse ainult registriandmete põhjal ning ülejäänud statistika on kas küsimustikepõhine või administratiivandmete ja küsimustike kombinatsioon.

Nõukogu tegi ettepaneku töötada uue arengukava loomisel välja uued mõõdikud, mis võtavad arvesse praegused teadmised ja eespool nimetatud ettepanekud.

OTSUSTATI:

3.1 Võtta info teadmiseks.

LISAD:

1. Dokument „Improvement Actions Statistics Estonia“
2. Esitlus „REGRELi ülevaade“
3. Esitlus „SA 2021“

(allkirjastatud digitaalselt)

.....
Urmet Lee

.....
Kaisa Käbal